

УДК 008:316.7:78.03:008(477)

DOI 10.32461/2226-3209.4.2025.351977

**Цитування:**

Сапожнік О. В. Пісні української боротьби в культурній ідентичності нації: передумови, постаті. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 4. С. 338–343.

**Сапожнік Ольга Василівна,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри музичного мистецтва  
Національної академії керівних кадрів  
культури і мистецтв  
<https://orcid.org/0000-0003-3510-5817>

Sapozhnik O. (2025). Songs of the Ukrainian Struggle in the Cultural Identity of the Nation: Prerequisites, Figures. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 338–343 [in Ukrainian].

## ПІСНІ УКРАЇНСЬКОЇ БОРОТЬБИ В КУЛЬТУРНІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ НАЦІЇ: ПЕРЕДУМОВИ, ПОСТАТІ

**Мета роботи** – дослідити передумови та роль пісень української боротьби періоду січового стрілецтва у творенні культурної ідентичності нації; охарактеризувати історичну та культурну тяглість українського пісенного мистецтва упродовж визвольних змагань; окреслити значення пісенної спадщини в культурній ідентичності нації. **Методологія статті** має в основі культурологічний, музикознавчий, порівняльний аналізи. Культурологічний аналіз дозволив дослідити пісні січових стрільців у контексті історичних, соціальних, культурних процесів в Україні означеного періоду, що сприяли їхньому виникненню й розвитку. Порівняльний аналіз дав можливість визначити спільні й відмінні риси, мотиви, тематику, авторів пісень січового стрілецтва та відслідкувати еволюцію розвитку пісенного жанру. За допомоги музикознавчого підходу представлено вокальні, поетичні, інструментальні твори про війну, авторів музики української боротьби періоду УСС (українського січового стрілецтва), професійних композиторів, поетів, означено їх внесок у розвиток пісенної спадщини часів війни, що стала засобом творення світогляду та зброєю духовного опору українців. **Наукова новизна** дослідження. Уточнено мистецтвознавчі, культурологічні, історико-соціальні передумови виникнення пісень української боротьби січового стрілецтва та їх значущість у збереженні та відтворенні культурної спадщини українців. **Висновок.** Пісні української боротьби постають як зброя національної самоідентифікації в умовах воєнного часу. Вони сублімують музичний фольклор, духовну культуру, героїчний епос визвольних воєн, вокально-поетичні мотиви української багатоголосної пісенної спадщини. Пісні січового стрілецтва стали акумулятором звияти, натхнення та піднесення бойового духу, зростання патріотизму, створення військового фольклору для передачі новій генерації автентичної стрілецької мелодики як зброї в теперішній боротьбі за культурну ідентичність, за право називатись українцями.

**Ключові слова:** культурна ідентичність, пісні української боротьби, композитори та поети воєнної тематики, музична спадщина січових стрільців.

*Sapozhnik Olga, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor National Academy of Culture and Arts Management*

### **Songs of the Ukrainian Struggle in the Cultural Identity of the Nation: Prerequisites, Figures**

**The purpose of the work** is to investigate the prerequisites and significance of the songs of the Ukrainian struggle of the Sich Rifleman period in the creation of the cultural identity of the nation; to characterise the historical and cultural continuity of Ukrainian song art throughout the liberation struggle; to outline the significance of the song heritage in the cultural identity of the nation. **The methodology** is based on cultural, musicological, and comparative analysis. Cultural analysis allowed us to study the songs of the Sich riflemen in the context of historical, social, and cultural processes in Ukraine of the specified period that contributed to their emergence and development. Comparative analysis made it possible to determine common and distinctive features, motives, themes, authors of songs of the Sich riflemen and to trace the evolution of the development of the song genre. With the help of a musicological approach, vocal, poetic, and instrumental works about the war, authors of music of the Ukrainian struggle of the period of the OSS (Ukrainian Sich riflemen), professional composers, and poets, their contribution to the development of the song heritage of the war, which became a means of creating a worldview and a weapon of spiritual resistance of Ukrainians, is presented. **The scientific novelty** of the study is that the art-historical-culturological, historical-social prerequisites for the emergence of Ukrainian Sich riflemen's struggle songs and their significance in the preservation and reproduction of the cultural heritage of Ukrainians have been clarified. **Conclusion.** Songs of the Ukrainian struggle appear as a weapon of national self-identification in wartime conditions. They sublimate musical folklore, spiritual culture, the heroic epic of the liberation

wars, vocal-poetic motifs of the Ukrainian polyphonic song heritage. Songs of the Sich riflemen became a battery of victory, inspiration and elevation of fighting spirit, growth of patriotism, creation of military folklore for the transfer to the new generation of authentic riflemen's melodies as a weapon in the current struggle for cultural identity, for the right to be called Ukrainians.

**Keywords:** cultural identity, songs of the Ukrainian struggle, composers and poets of military themes, musical heritage of the Sich riflemen.

Актуальність теми дослідження. Сучасна війна стала каталізатором прояву кордоцентризму (відчуття серцем), потягу до першоджерел. Виринає з підсвідомості почутий в дитинстві від бабусь і дідусів фольклорний спадок воєнного й повоєнного періоду у формі дум, козацьких, стрілецьких, повстанських пісень, замовлянь, заклинань, родинних переказів тощо. Модернізовані й адаптовані під теперішню визвольну війну такі види, жанри, стилі мілітарної музичної творчості широко упроваджуються в сучасний медіапростір. Варто зазначити, що в сьогоднішніх воєнних реаліях фольклор, зокрема народна пісенна воєнна творчість, змістила свій акцент в соціальний бік, оскільки саме в постмодерний період домінує соціальний вектор вивчення фольклорних джерел, ідеться не лише про зв'язок поколінь музично-естетичними зразками, а й спосіб накопичення й передачі цінної культурно-історичної інформації.

Аналіз досліджень і публікацій. Чимало вітчизняних науковців з різних аспектів досліджували проблематику пісенної лірики українського народу в боротьбі за власну ідентичність в часі визвольних змагань. Так, В. Ондрущенко, В. Поліщук, Г. Горбань, І. Іванова, В. Яремчук у своїх наукових працях з позиції психології, соціології, філософії, музикознавства підіймають питання національної ідеї, патріотизму, способів ідентифікації української нації в умовах воєнних конфліктів. Науковці Т. Бевз, С. Копилов, Б. Лазоренко, О. Ткаченко зауважують на соціокультурному значенні української пісні в умовах війни, їх дослідження висвітлюють воєнну музику як інструмент національної самоідентифікації в умовах гібридної війни [4].

Цілий пласт наукових розвідок присвячений специфіці використання фольклорних творів, елементів, мотивів у сучасній українській патріотичній пісні (О. Кузьменко, С. Петренко, С. Садовенко, І. Якубовський та ін.) [7]. Зокрема, доктор філологічних наук О. Кузьменко трактує фольклор як інформативне джерело кризових періодів в житті українців, особливо упродовж ХХ століття (двох світових воєн, голодоморів, репресивних дій, депортацій та ін.). Авторка вважає, що пісенна творчість визвольних воєн

оприявнює тенденцію підсвідомого звернення до своїх коренів, до традицій, звичаїв, які закладені в генетичному коді українців [2]. З психологічного ракурсу розглядають пісні української боротьби науковці В. Бурназова, К. Сапранкова, метою їхніх студій є вплив музики, в тому числі ліричної похідної пісні, на психоемоційний стан особистості в умовах воєнних конфліктів [1]. Науковець Кузьменко Т. у дисертаційному дослідженні описує рівень духовної культури українських січових стрільців в контексті національно-культурного руху, зауважуючи при цьому, що значна кількість січовиків були з родини священників, кліриками були їхні родичі, та і вони самі (зокрема: А. Пшепорський, М. Їжак, Ю. Фацієвич, П. Боднар, О. Нижанківський, М. Тарнавський, Р. Купчинський, Л. Лепкий та ін.) приймали сан та були взірцем як польові духовники для побратимів. Чимало з них є авторами поетичної та пісенної лірики цього воєнного періоду [3].

Питання музичних образів, поезики, лірики, емоційності мови та образів війни в сучасній українській пісенній поезії вивчає вітчизняна дослідниця М. Рябченко. Авторка констатує, що російська агресія в Україні стала активатором появи в українському літературному та медіапросторі бібліотеки пісенних та поетичних текстів про війну. Зазвичай ідеться про так звану комбатантську літературу, поезію, прозу, бардівську (авторську) пісню, автори якої, будучи безпосередніми учасниками воєнних дій, сублімують побачене чи пережите у фактографічні наративи [5]. У своїх працях авторка описує емоційні та психологічні травми війни, а також мистецькі твори, які народились в часі війни як каталізатор пошуку героями самих себе, переосмислення по-новому реальності та свого місця в ній.

Слід зазначити, що у власних розвідках ми також звертались до теми пісенної спадщини українців у різний період визвольних змагань. Так, в авторському навчальному курсі "Музика української боротьби", який упроваджений в освітній процес кафедри музичного мистецтва Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, подано науково-педагогічний зріз передумов, специфіки побутування, ретроспекції пісень української

боротьби, беручи за початковий етап «героїчну добу» – від раннього середньовіччя до утворення держави Київська Русь, виокремлюючи музичний героїчний епос періоду Київської Русі, а саме: ратну музику, билини, думи, балади, історичні пісні, співанки-хроніки, новелістичні пісні. Також аналізується розмаїт воєнно-пісенної творчості періоду козацтва, зв'язок давньоруської та української епіки, специфіка епічного та пісенного стилю балад, співанок-хронік героїв козацької доби в народних думках та історичних піснях [6]. Окремим розділом висвітлено пісні української боротьби визвольних воєн січового стрілецтва, вояків УПА, героїку трьох Револуцій початку ХХІ століття (Револуції на граніті, Помаранчевої революції, Револуції гідності) та міліарну музику теперішньої війни з російським загарбником (2014–2025). Проте вважаємо, що таких розвідок вкрай недостатньо, зважаючи на теперішній запит на пісні воєнного часу.

Мета роботи – дослідити передумови та роль пісень української боротьби періоду січового стрілецтва у творенні культурної ідентичності нації; охарактеризувати історичну та культурну тяглість українського пісенного мистецтва упродовж визвольних змагань; окреслити значення пісенної спадщини в культурній ідентичності нації.

Виклад основного матеріалу. Походження пісень, створених і присвячених січовим стрільцям, воякам УПА тісно переплітається з історією та воєнними подіями. Їхня поява стала наслідком важливих історичних, політичних та соціальних обставин, що склалися на межі ХІХ та ХХ століть в Україні.

Початок Першої світової війни мав величезний вплив на питання державотворення України, оскільки цей глобальний конфлікт, розпочатий у 1914 році, охопив значну частину Європи, зокрема й українські землі, що тоді перебували під контролем Австро-Угорської та Російської імперій. Саме на заході України виникло прагнення до створення власних збройних сил, здатних захищати українські інтереси у вирі війни.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ століття українці, які проживали під поневоленням Австро-Угорщини, зіткнулися з гострою потребою зміцнення своєї національної ідентичності. Побоюючись її втрати в умовах багатонаціональної імперії, вони спрямували свої зусилля на виховання нового покоління – свідомого, освіченого та фізично загартованого. Для досягнення цих цілей почали створюватися молодіжні об'єднання,

такі як «Сокіл», «Січ» і «Пласт», «Луг». Ці організації поєднували в собі патріотичне виховання, культурний розвиток та фізичну підготовку, а їхню діяльність значною мірою підтримувала освітянська ініціативна організація «Просвіта».

Усі структури, незважаючи на певні відмінності у своїх цілях та методах, відіграли важливу роль у національному пробудженні української молоді на зламі ХІХ–ХХ століть, сприяючи формуванню національної свідомості, патріотизму та готовності до боротьби за національну і культурну незалежність. Їхня діяльність стала важливим етапом у становленні української нації. Кожна нація повинна працювати над процесом навчання і виховання на фольклорному ґрунті, формувати у молоді національну самосвідомість і культуру. Саме задля вирішення цих завдань знадобився досвід навчально-виховної роботи в діяльності українських молодіжних товариств: «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг» та ін., які діяли в Східній Галичині та на заході України з 1894 року до вересня 1939 років. Організації розробляли власну символіку, форму, гімни та ритуали, що сприяло зміцненню почуття спільності та національної гордості серед молоді. Молодіжні спілки стали важливою школою для формування національної еліти, зокрема й через участь їхніх членів у лавах Українських січових стрільців, заклавши передумови для подальшої боротьби за визволення України, для акумулювання і упровадження в тому числі й культурної музично-пісенної спадщини українства.

За радянських часів ці товариства вважали буржуазно-націоналістичними та антинародними, відповідно досвід їхньої роботи був ворожим і небажаним. Однак, саме молодіжні товариства «Сокіл», «Січ» та «Пласт», «УСС» вберегли українську молодь від морально-культурної деградації та слугували базою для збереження, продукування й поширення української музичної культури в умовах асиміляторської політики австрійського та польського урядів.

Бажання української патріотичної молоді створити власну військову організацію вилилося у формування *Легіону Українських січових стрільців (УСС)*, який увійшов до складу австро-угорських військ. До лав УСС приєднувалися переважно молоді освічені українці: студенти, вчителі, діячі культури та освіти. Саме в цьому особливому середовищі виникла унікальна пісенна спадщина, яка відображала патріотизм, індивідуальні переживання та невпинне прагнення до

незалежності. Назва «січові стрільці» була вперше використана під час Першої світової війни при формуванні Легіону УСС – Добровольчого корпусу у складі Австро-Угорщини, ядром були активісти організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг».

Склад УСС за віком був чи не наймолодшою військовою формацією в добі Першої світової війни, її членами були студенти університетів і навіть учні вищих гімназійних класів. Не один із них співав раніше в хорах, дехто мав і музично-теоретичну підготовку і вмів грати на духових, струнних інструментах, на гітарі. Існував досить великий стрілецький духовий оркестр, який під кінець 1915 року мав у своєму складі 30 членів. Вже 1916 року був зорганізований камерний ансамбль, струнний квартет у складі: Антін Баландюк, Ярослав Барнич, Михайло Гайворонський і Роман Лесик. У стрілецькому товаристві були й диригенти, що мали досвід керування хорами та оркестрами: Лесь Гринішак, Михайло Гайворонський, Роман Лесик. Стрільців з поетично-письменницьким хистом було ще більше, тому саме їхня творчість була головним джерелом натхнення для стрілецької пісні. Сто десять років тому, в лютому 1916 року був написаний статут (правильник) «Пресової Кватири» Українських Січових Стрільців, який мав чітко окреслену мету: піднести українську свідомість і честь, і став своєрідною фабрикою пісень.

Якщо поглянути в історію, то стрілецькі пісні поширилися найбільше на заході України у міжвоєнний період. Потім з приходом російських «визволителів» вони були заборонені. Але їх завжди співали, хоч і потайки, щоб вберегти від забуття. Тільки у 1990-х роках з відновленням незалежності України, коли з'явилася можливість легально співати патріотичні пісні, люди почали до того уважніше ставитися, переспівувати, науково обґрунтовувати, вивчати.

Стрілецькі пісні створювалися як безіменними народними виконавцями, так і відомими митцями свого часу. Частина творів стала результатом особистих переживань стрільців, а дехто з авторів подарував Україні твори, які стали народними шедеврами. Навіть після завершення війни ці пісні залишалися популярними не лише серед українців у рідних краях, але й у діаспорі й по всьому світу. В часи русифікації України упродовж останніх 100 років, заборони мови, віри, творчості, лише завдячуючи таким народно-пісенним зразкам вищого музично-естетичного ґатунку як пісні січових стрільців, музика оркестрів січовиків,

ансамблів народної музики, українська співана поезія та воєнна музична культура, українська пісенна спадщина змогла зберегтись, примножитись і на сьогодні мотивує й надихає нас у війні з російським загарбником.

У першій половині XX століття українська військова пісенна культура досягла нових висот, збагатившись талантом видатних митців. Серед найяскравіших постатей цього періоду можна назвати Романа Кубчинського, Михайла Гайворонського, Дмитра Січинського, а також братів Богдана і Левка Лепких. Їхній внесок полягав не лише у створенні нових музичних творів, а й у піднесенні патріотичних пісень до рівня справжнього мистецтва, що мало суттєвий вплив на формування національної свідомості в найбільш драматичні моменти української історії.

Роман Кубчинський, поет і активний діяч організації «Пласт», є автором тексту пісні «Ой у лузі червона калина», яка стала маршем-гімном Українських січових стрільців і потужним символом національної боротьби за волю. Композитор і диригент Михайло Гайворонський створив до неї музику, наповнену урочистістю і героїзмом, що поколіннями надихала українців; вона є гімном і дає наснаги й у теперішній війні з російським ворогом за існування держави Україна.

Денис Січинський, один із перших представників професійної української композиторської школи, що заклав міцні основи для розвитку національної музики, також робив хорові та вокальні обробки пісні січових стрільців. Відомі його хорові міліарні твори: на слова В. Лебедової «Січ в поході», на вірші І. Франка «Не пора», фортепіанний твір "Марш Сагайдачного" на інші. Варто додати, що вокальна лірика Д. Січинського мала яскраво виражену патріотичну тематику й звучала як у церквах, так і в культурно-просвітницьких центрах, гармонійно поєднуючи естетичну майстерність з ідеєю національної єдності.

Січові стрільці Богдан і Левко Лепкі також були вправними як композитори й поети стрілецької тематики, що у своїй творчості майстерно відображали складні емоції трагізму й героїзму українського народу. Їхні поетичні й пісенні здобутки надихали сучасників та стали основою для численних музичних творів, які отримали широку популярність і продовжують залишатися частиною української культурної спадщини. Серед найпопулярніших творів: «Чуєш, брате мій», «Час рікою пливе», «Бо війна війною», «Гей там у Вільхівці», «Кладочка», «Колись дівчино мила», «Маєва

нічка», «Прощаюсь, ангеле, з тобою», «Гей, видно село» та ін.

Чимало професійних аранжувань стрілецьких пісень виконав наш славетний автор «Щедрика» Микола Леонтович, спочатку навіть не здогадуючись, що ці твори мали авторів серед січового стрілецтва. Так було з піснями «Їхав стрілець на війноньку», «Ой та зажурились» Романа Купчинського, які знаний композитор М. Леонтович опрацював у 1917 році, а згодом з'ясував, що вони мають автора віршів та мелодії. Ці та багато інших пісень набули широкої фольклоризації, стали народними, тому дослідник Антін Рудницький їх потрактовує як «імітації» народної пісні.

Український академічний композитор Лев Ревуцький також брався до аранжування пень січового стрілецтва, створивши і видрукувавши у 1928 році збірку «Галицькі пісні», куди увійшли вже відомі твори «Їхав стрілець на війноньку», «Ой та зажурились» в авторстві Л. Ревуцького. Варто зазначити, що композитор збагатив пісні яскравою гармонією, гомофонно-гармонічною фактурою, застосовуючи строфічно-варіаційну будову для соліста й супроводу фортепіано, що екстраполює до міського романсу. Це твори камерні, з широтою музичної виразності, витонченістю мелодичної лінії, цікавими гармонічними вкрапленнями, тонким відчуттям доцільності і увагою до деталей.

Варто згадати аранжування стрілецьких пісень любовної та побутової тематики композитором Нестором Нижанківським, зокрема: «Засумуй, трембіто», Миколою Фоменком «Мав я раз дівчиноньку чепуреньку», «Як стрільці йшли з України», що також за формою були камерними творами з фортепіанним супроводом.

Окрім малих форм в аранжуванні пісенної спадщини січовиків зустрічається і крупна форма, а саме «Стрілецька рапсодія» Станіслава Людкевича та «Фортепіанна соната» Антіна Рудницького, що свідчить про живий інтерес, поетичну та мелодичну вартісність та музичну естетику національного колориту пісень січового стрілецтва. Важливою умовою для створення пісень січових стрільців були певні їхні музичні характеристики, як от: чіткий ритм, зручна теситура, вміле фразування при наголошеній першій долі для злагодженості кроку, узгодженості пішої ходьби строєм, маршовий характер для похідного настрою та ідейного завзяття молодих вояків. Згодом пісні січових стрільців перемістились із заходу України по всій її території, ставши загальнонародним

надбанням та ціннісним внеском до вокальної та інструментальної скарбниці нації.

У період боротьби за незалежність України на початку ХХ століття особливе значення для національного відродження мала творчість поетів-піснярів, які стали голосом українського народу в часи війни, революцій, визвольних змагань. Саме вони через мілітарні пісні заклали основи сучасної культурної та національної ідентичності, надихаючи воїнів і широку громадськість на боротьбу за волю. Одним із перших і найвідоміших авторів був Микола Вороний – поет, театральний діяч, учасник визвольного руху. Його твір «Чуєш, сурми грають» став символом мобілізації українців до бою за державність. Інша знакова пісня «Під Києвом під Крутами» увічнила героїзм студентів, курсантів, гімназистів, що загинули у 1918 році у боях з ворогом на підступах до Києва на залізничній станції Крути, захищаючи молоду незалежну УНР від більшовиків. Цей нерівний бій, що утримував ворога упродовж 4 днів, дав можливість підписати Берестейський мирний договір і забезпечив міжнародне визнання держави Україна.

Наукова новизна дослідження. Уточнено мистецтвознавчі, культурологічні, історико-соціальні передумови виникнення пісень української боротьби січового стрілецтва та їх значущість у збереженні та відтворенні культурної спадщини українців.

Висновок. Отже, поети й композитори січового стрілецтва, серед яких Роман Купчинський, Богдан Лепкий, Михайло Гайворонський, Левко Лепкий, Дмитро Січинський, створили унікальний пласт української мілітарної пісенності. Вони писали вірші та музику, які стали не просто патріотичними гімнами, а справжнім відображенням духу епохи. Наприклад, «Ой у лузі червона калина» (слова Степана Чернецького, музика Гайворонського) стала однією з найвідоміших стрілецьких пісень, яка зберегла свою актуальність до сьогодні. Особливої уваги заслуговує цикл стрілецьких пісень: «Повіяв вітер степовий», «Гей там на горі Січ іде», «Йде Січове військо», «Гей ви, стрільці січові», «Гей видно село». Ці твори не лише передають емоційний стан бійців, а й формують спільну історичну пам'ять, де ключовим героєм є український вояк - захисник рідної землі.

Пісні української боротьби є винятковим явищем української культури й історії. Вони зберегли пам'ять про героїчну боротьбу українського народу за свободу й незалежність.

Сьогодні цей спадок продовжує надихати нові покоління, залишаючись символом патріотизму, мужності та непохитної любові до рідної землі. Гімн Українських січових стрільців «Ой у лузі червона калина», співавторами якого в різний час ставали Степан Чарнецький, Григорій Трух, Надія Світлична, Леопольд Яценко, від початку повномасштабної війни 2022 року переживає активну постфольклоризацію, інтерпретується в різній жанрово-стильовій музичній палітрі в сучасному медіапросторі та постає дороговказом на шляху нашої боротьби за культурну ідентичність нації, за незалежність.

### Література

1. Бурназова В., Сапранкова К. Вплив музики українських композиторів на психоемоційний стан здобувачів вищої освіти під час військових дій на території України. *Мистецтво та мистецька освіта в сучасному соціокультурному просторі* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2024 р., м. Запоріжжя) / упоряд. В. В. Бурназова, В. В. Григор'єва, А. І. Омельченко, Ю. П. Тараненко. Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 200–204.
2. Кузьменко О. Военний фольклор українців. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/ukrayinskii-voiennoi-folklor-iak-zrozumiti-sebe-i-svogo-voroga-oksana-kuzmenko/> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Кузьменко Т. Г. Духовна культура українських січових стрільців в контексті національно-культурного руху : автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2009. 19 с.
4. Лазоренко Б. Російсько-українська війна: взаємодія ідентичностей. *Україна. Консолідація. Соборність. Звитязність. Вчинковість* : матеріали круглих столів «Історія в нас і ми в історії: психологія історичної пам'яті» (19 жовтня 2022 р., 19 жовтня 2023 р.) / за наук. ред. Ю. Шайгородського та С. Чуніхіної. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2023. 135 с. С. 13–22.
5. Рябченко М. М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і Час*. 2019. № 6. С. 62–73.
6. Сапожник О. В. Розділ XIII. Українська традиційна естрадна пісня, попмузика, бардівська пісня: до питання витоків жанрів, входження у світовий музичний простір. *Міжгалузева комунікація в системі функціонування культурних практик* : колективна монографія / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: В. Г. Виткалов ; наук.-

бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2024. 252 с. С. 171–180. URL: <https://zenodo.org/records/14285475> (дата звернення: 22.09.2025).

7. Якубовський І. Українські народнописанні традиції як один з основних чинників національного відродження другої половини XIX – початку XX століття. *Українознавство*. 2013. № 2. С. 91–94.

### References

1. Burnazova, V., & Saprankova, K. (2024). The influence of music of Ukrainian composers on the psycho-emotional state of higher education students during military operations on the territory of Ukraine. *Art and art education in the contemporary socio-cultural space: materials from the 1st International Scientific and Practical Conference* (19–20 April 2024 Zaporizhzhia), 218, 200–204 [in Ukrainian].
2. Kuzmenko, O. (2023). Military folklore of Ukrainians. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/ukrayinskii-voiennoi-folklor-iak-zrozumiti-sebe-i-svogo-voroga-oksana-kuzmenko/> [in Ukrainian].
3. Kuzmenko, T. H. (2009). Spiritual culture of Ukrainian Sich riflemen in the context of the national-cultural movement. Author's abstract of Candidate of Sciences' Thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Lazorenko, B. (2023). Russian-Ukrainian war: interaction of identities. *Ukraine. Consolidation. Unity. Victory. Action: materials from roundtable discussions 'History is in us and we are in history: the psychology of historical memory'* (19 October 2022, 19 October 2023), 135, 13–22 [in Ukrainian].
5. Ryabchenko, M. M. (2019). Combatant prose in modern Ukrainian literature: genre and artistic features. *Slovo i Chas*, 6, 62–73 [in Ukrainian].
6. Sapozhnik, O. V. (2024). Chapter XIII. Ukrainian traditional pop song, pop music, bardic song: on the question of the origins of genres, entry into the world musical space. *Vytalov, V. (Ed.). Interdisciplinary Communication in the System of Cultural Practices*, 252, 171–180. Retrieved from: <https://zenodo.org/records/14285475> [in Ukrainian].
7. Yakubovskiy, I. (2013). Ukrainian folk song traditions as one of the main factors of the national revival of the second half of the 19th – early 20th century. *Ukrainian Studies*, 2, 91–94 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025  
Отримано після доопрацювання 12.12.2025  
Прийнято до друку 16.12.2025  
Опубліковано 29.12.2025